

FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖNKÉNTES MENTŐSZERVEZETEINEK JELENTŐSÉGE, HELYE, SZEREPE A KATASZTRÓFAVÉDELMI RENDSZERÉBEN

Rezümé:

Napjaink bonyolult káreseményei és intenzív katasztrófái alapján az körvonalazódik ki, hogy a speciálisan felszerelt, jól kiképzett hivatásos erők egymaguk nem tudják felszámolni a veszélyforrások és az anomáliák egyre pusztítóbb hatásait és következményeit, szükségük van az állampolgári közreműködésre, a szakképzett civilekre. Jelen cikk célja, hogy vizsgálja az önkéntesség jelentőségét a katasztrófavédelemben, ezáltal feladata is egyben, hogy az önkéntes mentőszervezetek fejlesztési irányvonalaira javaslatot tegyen, bizonyítsa a felsőoktatási hallgatók bevonásának szükségét a katasztrófa elleni védekezés komplex rendszerébe.

Kulcsszavak:

Önkéntesség; polgári védelem; nemzeti összefogás; felsőoktatás.

Teknős, László – Csepregi, Péter – Endrődi, István

THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE VOLUNTARY RESCUE ORGANISATIONS OF HIGHER EDUCATION'S INSTITUTES INVOLVING IN DISASTER MANAGEMENT SYSTEM

Abstract

Today's complex damages and large-scale disasters suggest that specially-equipped, well-qualified professional bodies alone cannot compete against the more and more destructive impacts and consequences of dangers and anomalies. They require the cooperation of citizens and skilled civilians. This article seeks to study the significance of volunteering in disaster management, thus, its mission is to make recommendations on the development of volunteer rescue teams and to justify the necessity of involving higher education students in the complex system of protection against disasters.

Keywords:

volunteering; civil protection; national unity; higher education.

Az emberiségnek létezése óta számos olyan természeti és civilizációs eredetű csapást, káreseményt, katasztrófát kellett átélnie, melyek sokszor egy-egy közösség pusztulását okozták. A helyi közösségek rájöttek arra, hogy vannak olyan személyek, akik magasabbak, erősebbek a többiekénél, vagyis a gyengébb társaikat fizikailag meg tudják védeni (belőlük lettek a katonák). A történelemben haladva a katonák mellett egyéb szervezett csoportok is megjelentek a lakosság és az anyagi javak védelmében.

A középkorban az egyik legveszélyesebb veszélyforrást a településen, városon belüli tűzkatasztrófák jelentették. A magas kockázathoz az emberi gondatlanság és

¹ A Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Katasztrófavédelmi Intézet Katasztrófavédelmi Művelési Tanszék egyetemi tanársegédje, a NKE Katonai Műszaki Doktori Iskola doktorandusz-hallgatója.

² Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság polgári védelmi főfelügyelője.

³ Az NKE Katasztrófavédelmi Intézet Katasztrófavédelmi Művelési Tanszék tanszékvezetője, egyetemi docens.

szándékosság, illetve az építkezési szokások is hozzájárultak. A céhek a védekezésben aktívan kivették a részüket, melyek tagjai között sokszor megtalálhatóak voltak a diákok. Hazai szinten a tanulóifjúság önkéntes diáktűzoltóságokat alakított, melyek eredményesen működtek. A tűzoltási területen a szabad akaratból történő beavatkozási tevékenységet tisztelet övezte, ezért önkéntes tűzoltó egyesületek alakultak meg, a hivatásos tűzoltókkal közösen végezve el a tűzoltási és egyéb feladatokat.

A 20. század felé haladva a társadalmi fejlődés következtében egyre specifikusabb szervezetek, egyesületek jöttek létre a társadalom egyes részeiből, melyek növelték a lakosság túlélési képességeit. A világégésekkor a jelentős mértékben megnövekedett hátszágvédelmi feladatokat ezen szervezetek (a kötelezettek mellett) önkénteseivel oldották meg.

A 21. század elején a katonai jellegű események kialakulásának az esélye Magyarországra vonatkoztatva alacsony szintű. A civilizációs katasztrófatípusokon belül a veszélyes áruk közúti baleseteivel kapcsolatos káresemények száma mellett a geológiai, meteorológiai, hidrológiai eredetű veszélyforrásokból kialakuló nagyobb káresemények, katasztrófák hatására a védekezésbe bevonható erők létszámát növelni kell.

A magyarországi tapasztalat az, hogy szükség van az önkéntes szerepvállalás növelésére. A jelen cikk célja, hogy keresse az önkéntes felelősségvállalás új lehetőségeit a bevonható erőkre vonatkoztatva, illetve – példát és az alkalmazhatóság lehetséges irányait is elemezve – javasoljon megoldásokat, melyekkel növelni lehet a lakosság és az anyagi javak védelmét.

Az önkéntesség szerepe a polgári védelemben

A biztonság nem egyszerűen műszaki probléma és nemcsak katonai eredetű fogalom, hanem komplex társadalmi kérdés. Napjainkban a természeti és civilizációs katasztrófák elleni védelem az egyik legaktuálisabb nemzeti feladat Magyarországon,⁴ amelyben jelentős szerep hárul az önkéntes és civil szervezetekre is. Minden állampolgárnak joga és kötelessége, hogy közreműködjön a katasztrófavédelemben.⁵

Az önkéntes mentőszervezetek az 1990-es évek első felétől szorosan működtek együtt a polgári védelem szervezeteivel. A kooperáció bebizonyította, hogy szükség van a civil erőkre, mivel a feladat végrehajtását magas színvonalon tudják elvégezni. A polgári védelemhez történő kapcsolódás annak humanitárius jellege miatt volt vonzó az önkéntes civil szerveződések számára. A polgári védelem alapvető feladata ugyanis az, hogy védelmet nyújtson a lakosságnak mind a háborús, fegyveres tevékenységek, mind a katasztrófák káros hatásai ellen, továbbá intézkedései által növelje a túlélés esélyeit. Mindennek az egyik pillére a lakosság aktív szerepvállalása.

A rendszerváltáshoz érkezve a katonai típusú felfogás mellett nagy hangsúlyt kapott a lakosság és az anyagi javak védelme, melynek fontos jogszabályi bebiztosítása volt a polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvény. A polgári

⁴ Endrődi István: A magyar önkéntes polgári védelmi szervezetek szerepe hazánkban, az új katasztrófavédelmi törvény alapján. <http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan463.pdf> (letöltés: 2014. 3. 20.)

⁵ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról 1. § (1) http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100128.TV (letöltés: 2014. 3. 20.)

védelem feladatrendszerében az önkéntesség a rendszerváltás után mindig jelen volt, de egységes formában, országos szinten nem jött létre annak módszertana, a kötelező polgári védelmi szolgálat pedig nem váltotta be a funkcióját a katasztrófák elleni védekezésben.

Az elmúlt évek gyakorlati tapasztalatai (a 2010. évi borsodi árvizek, a vörösiszap katasztrófa stb.) bizonyították, hogy a védelmi igazgatás területi és helyi szintjén újításokra van szükség. Az egyik változtatási terület a bevethető személyi állomány megfelelő létszámának biztosítása volt.

Elsőrendű feladat volt a megfelelő minőségű polgári védelmi szervezetek létrehozása.⁶ A polgári védelmi szervezeteknek Magyarországon két típusa van: az egyik az önkéntes a másik a köteles polgári védelem. Utóbbi tervezhetőségét és bevethetőségét tekintve már letette a névjegyét például a második világháború időszakában, a hátrországvédelemben.

A történelemben már bizonyított polgári védelmi kötelezettség olyan személyes, társadalmi kötelezettség, mely az emberi élet és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelmét támogatja. A kötelezettség különleges jogrendi időszakban (például rendkívüli állapot, szükségállapot, veszélyhelyzet) polgári védelmi szolgálat folyamatos ellátására időbeli korlátozás nélkül vehető igénybe. Ideiglenes polgári védelmi szolgálat rendelhető el például egy esetleges katasztrófa kialakulásának megelőzése érdekében tett beavatkozási munkálatok végrehajtásában. Ez sokszor nehézségeket eredményez, mivel erre az időre a munkavégzés alól fel kell menteni a kötelezettet, ami a munkaadónak nem gazdaságos. Ennek a hátránynak a leküzdését a *katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról* szóló 2011. évi CXXVIII. törvény teremtette meg az önkéntes polgári védelmi szervezetek létrehozásának a lehetőségével.⁷

Az önkéntes polgári védelmi szervezeteket olyan mentőszervezetek alkotják, melyek tagjai speciális szaktudással rendelkeznek, magas színvonalon képzettek, mentési tapasztalatuk van, felszereltségük, speciális technikai eszközeik pedig alkalmassá teszi őket a hatékony beavatkozásra. Ez a nagy előnye az önkéntes mentőszervezeteknek a köteles polgári védelmi szervezetekkel szemben.

Nyilvánvaló, hogy a kötelesek létszáma messze felülmúlja az önkéntesek számát, ezért kell mennyiségileg növelni a különleges kiképzésű speciális technikai eszközökkel felszerelt civil szerveződéseket, aminek például egyik kiaknázatlan erőpotenciálja a felsőoktatási intézmények tanulóifjúsága.

Az önkéntes diákszervezetek hagyományai

Az önkéntes mentőszervezetek aktív tevékenységére nagy szükség van, amire a hazai történelem biztosít példákat. Ilyenek voltak például a késői középkorban a céhek mellett tevékenykedő diákok közösségei, akik a tüzek oltásában is kivették részüket. Később, ahol iskolák működtek, megalakultak a diáktűzoltóságok, amelyek közül a legtovább fennmaradó és leghíresebb a debreceni diákoké volt.

A diákság nagy előnye a felnőtt lakossággal szemben, hogy mindennapi együttélésük lévén kialakult egy erős közösségi szellem, továbbá rendelkeztek önkormányzattal és vezetőkkel, akik együttesen lehetővé tették, hogy gyorsabb legyen a riasztás, szervezettebb a mozgás, és hatékonyabb a kooperáció. Mindezek

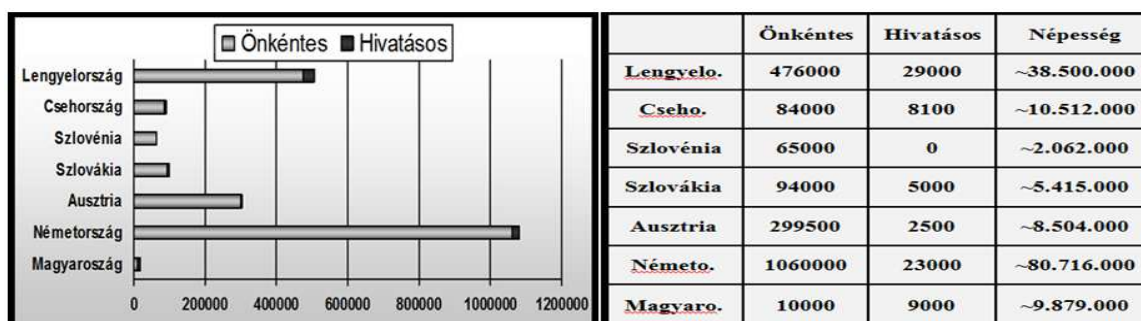
⁶ Endrődi István: A magyar önkéntes polgári védelmi szervezetek szerepe hazánkban, az új katasztrófavédelmi törvény alapján. <http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan463.pdf> (letöltés: 2014. 3. 20.)

⁷ Uo.

együttesen eredményezték az összehangolt fellépést.⁸ További nagy előnye volt a diáktűzoltóságoknak, hogy nemcsak az iskola épületének védelmében vettek részt, hanem a városokban keletkezett tüzek oltásaiban is.

A debreceni diákok 1704-es iskolai törvényének szövegében elismerték a diákság buzgóságát, tevékenységüket „dicséretes régi szokásnak” (iuxta antiquam praxim satis laudabilem) nevezték.⁹ A debreceni diáktűzoltóság taglétszámát a 18. század végére minimálisan 36 főben határozták meg. Az 1860-as években 50–90 fő között változott a taglétszám.

A diáktűzoltóság példája bebizonyította, hogy a lokális káresemények kezelésében a diákok bevonásának és alkalmazásának tiszteletreméltó történelmi múltja van. A hazai önkéntes mozgalom másik nagy, megbecsült bázisát az önkéntes tűzoltó egyesületek (ÖTE) jelentik, melyek tagjai között a mai napig megtalálhatóak a felsőoktatási intézmények hallgatói. Magyarországon 2013-ban mintegy 550 ÖTE működik, melyek közül 427-nek van együttműködési megállapodása a hivatásos tűzoltósággal.¹⁰

1. táblázat

A hivatásos és önkéntes tűzoltók aránya Európa egyes országaiban
Összeállította Varga Ferenc táblázata alapján Teknős László.

(Forrás: Varga Ferenc: Az önkéntesség szerepe és jelentősége a katasztrófavédelemben. Diplomamunka, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Budapest. 2013. p. 25.)

A táblázatból kitűnik, hogy a Magyarország környezetében levő országok önkéntesség terén kedvezőbb létszámadatokat tudnak felmutatni. Németországban jól működő, kiépült önkéntességi hálózat van, mely példaértékű, de Lengyelország az össznépesség számhoz képest jelentős létszámú önkéntesekkel rendelkezik. Nyilván ezek az adatok tűzoltási és műszaki mentési területekre képeződnek le, tehát emellé még polgári védelmi erők is létrehozhatóak, vagy a rendkívüli önkéntes számból a polgári védelmi feladatok végrehajthatóak. Az adatokból látszik, hogy Magyarországon az önkéntesség társadalmi elfogadottságát növelni kell.

A felsőoktatási intézmények önkéntesei

A történelmi hagyományok alapján szükség van a diákság katasztrófák elleni védekezésbe történő bevonására.

⁸ Gáborjáni Szabó Botond: A gerundium – egy jelkép születésének háttere. In: Gerundium, 2010/1. szám. pp. 8–27.

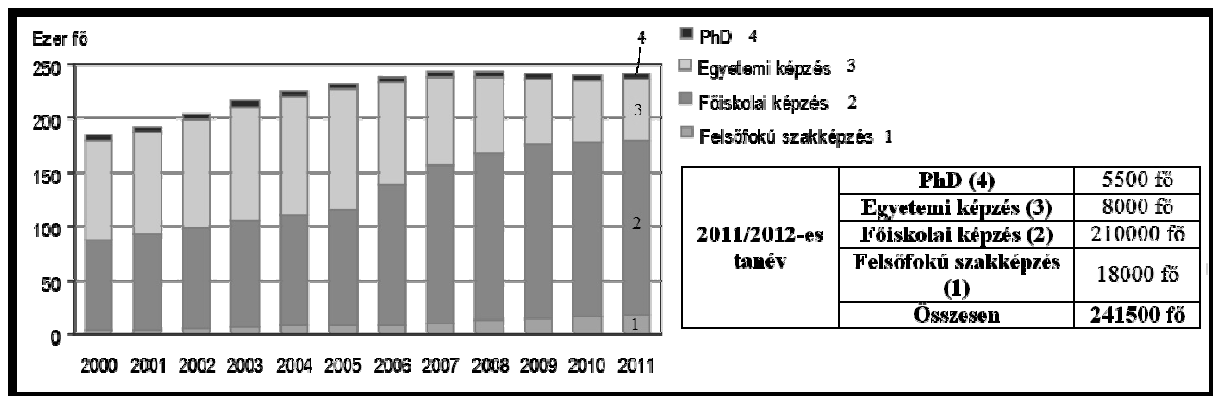
http://gerundium.lib.unideb.hu/index.php?oldal=archivum&folyoirat_szam=MMX+vol.+1.+1.

(letöltés: 2014. 3. 20.)

⁹ Uo.

¹⁰ Bérczi László–Varga Ferenc: Az önkéntes tűzoltó egyesületek 2013. évi pályázatai.

<http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan478.pdf> (letöltés: 2014. 3. 20.)

2. táblázat

A felsőoktatási intézmények nappali tagozatán tanuló hallgatók számának alakulása, 2000–2011

Összeállította Teknős László

(Forrás: Csernyák Mariann: Oktatási adatok, 2011/2012. Statisztikai Tükör. VI. évf. 23. szám. 2012. p. 3. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1112.pdf> [letöltés: 2014. 03. 20.]

Az Oktatási Hivatal 2011/2012-es tanévre vonatkozó adatai szerint országosan a felsőoktatásban, nappali munkarendben körülbelül 242 ezren tanultak. A nappali hallgatók egyik előnye, hogy általában nincs főállásuk, ezért mozgathatóbbak, illetve nincs gyermekük, kevesebb társadalmi és szociális korláttal rendelkeznek, mint a családos, munkahellyel rendelkező levelezős társaik. Az önkéntes tevékenységet végzők közül a legtöbben ebből a korosztályból kerülnek ki és a motiválhatóság szempontjából, ők a legalkalmasabbak az új ismeretek befogadására, a nemzeti összefogás jegyében a katasztrófák elleni védekezésre. A nappali diákok másik előnye, hogy 18–35 éves fiatalok, így fizikailag, lelkileg, egészségügyileg a legalkalmasabbak beavatkozásokra, műszaki-mentő tevékenységekre.

A hallgatók különleges értéke, hogy tanintézeteikben széleskörű speciális képzést kapnak több éven keresztül, melyet a hivatásos katasztrófavédelmi szervezet országos, területi és helyi szervei hatékonyan fel tudnak használni a katasztrófák elleni védekezési munkálatokban. A hallgatók önkéntessége jelenti egyszersmind az aktív állampolgársági és a közösségi részvételt, mely szolgálja a társadalom túlélési és önmentő képességét, másrészt magában hordozza az önzetlenséget, a kölcsönös felelősségvállalást.

A perspektívák

A diákszervezetek tagjaival szembeni célkitűzések

- Elsődlegesen: a felsőoktatási intézmények állítsanak fel egy közös önkéntes mentőszervezetet, ún. országos bevethetőségű elit önkéntes mentőszervezetet, melynek élén a Nemzeti Közszolgálati Egyetem állna.
- Másodlagosan: a jövőben a lehetőségekhez mérten minden felsőoktatási intézmény alakítsa meg a saját, önkéntes mentőszervezetét (diáktűzoltóság mintájára helyi eredetű veszélyek megelőzésében, elhárításában, felszámolásában való aktív részvétellel).
- 2014 októberére minimum 1000 fő önkéntes hallgató toborzása, felszerelése, eskütétele, csapatzászlók adományozása, melynek ünnepi helyszíne például a Hősök tere lenne. (Az alapfelszerelésbe beletartozik 1 darab hátizsák, 1 pár bevetési bakancs, 1-téli és nyári overall, 2 darab póló, 1 pár szúrásbiztos

- védőkesztyű, 1 darab téli kabát, 1 darab baseball sapka, 1 darab védősisak, melynek költségvonzata maximum hetvenezer forint.)
- A felmenő rendszerű általános és középiskolás katasztrófavédelmi versenyek alapján bevezetni a *felsőoktatási intézmények országos katasztrófavédelmi viadalát*.
 - A meglévő önkéntes mentőszervezetek utánpótlása, szakemberekkel történő feltöltése. A Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezetében (továbbiakban Mentőszervezet) való részvétel hallgatói jogviszonyhoz kötött, így a diák tagsága a képzésben való részvétel befejezését követően megszűnik. A képzés befejezése után természetesen lehetőség van a lakóhely szerinti mentőcsoportokba becsatlakozni így az önkéntes mentőcsoportok egy kész elhivatott, alkalmazható, szakembert kapnak. Másrészt a katasztrófavédelmi szakember-utánpótlás is megoldható, mivel az egyes szakterületek képviselőire a jelenkor kihívásait tekintve a hivatásos katasztrófavédelem szervezetének nagy szüksége van. Ezáltal a katasztrófavédelmi rendszerbe bekerülhetnek statikusok, közlekedési szakemberek, orvosok, mérnökök stb., így speciális és fontos területek és képességek integrálódnak be a katasztrófavédelembe.
 - A Felsőfokú Intézmények Közös Önkéntes Mentőszervezete részére mihamarabb elérendő a *nemzeti minősítés* megszerzése. A 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet 57. § (1) bekezdése szerint az országban működő önkéntes mentőszervezet a hazai katasztrófák és veszélyhelyzetek hatásai elleni védekezésben akkor vehet részt, ha a Nemzeti Minősítési Rendszerben meghatározott képzettségi, felkészültségi alapkövetelményeknek eleget téve a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve által lefolytatott minősítést megszerezte.

1. ábra

Az NKE Önkéntes Katasztrófavédelmi Szolgálatának ünnepélyes megalakulása
 (Forrás: BM OKF: Önkéntes polgári védelmi szervezet alakult a közszolgálati egyetemen. 2013. 03.
http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=press_keptar_mutat&galeria_id=1188 [letöltés: 2014. 3. 20.]

- Az önkéntes mozgalmak széleskörű kialakítása, társadalmi elfogadtatása, a haza védelmének erősítése a fiatalokban. A polgári védelmi erők megerősítésével a cél a közösségek önvédelmi képességének a növelése, és a katasztrófavédelmi szempontú szemlélet formálása, a polgári védelmi elvek erősítése.
- A pozitív társadalmi minta hiányának csökkentése érdekében – mivel ők is szülők, felelősségteljes polgárok lesznek – az ország-védelemben és az önkéntes szerepvállalásában növelni kell a motivációjukat. Ezzel az önkéntesség megfelelő társadalmi súlya megalapozható, mivel a pár ezer főnyi

mentőszervezeti tag eljuttatja az információt a diáktársaiknak, akik a kapott információt haza, illetve a saját ismertségi körükben mintegy szétterítik.

Az alkalmazás lehetséges irányai

Az NKE Önkéntes Katasztrófavédelmi Szolgálata több alkalommal bizonyította, hogy diákokból álló civil szerveződésként a rá bízott feladatokat maradéktalanul és hatékonyan végre tudja hajtani. Igazolta, hogy eredményesen tudja támogatni a hivatásos erők munkáját.

2. ábra

Az NKE Önkéntes Katasztrófavédelmi Szolgálata a 2013. évi júniusi dunai árvízi védekezésnél
(Készítette: Teknős László, 2013.)

A Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezetének főbb tevékenységi köre:

- Általános polgári védelmi (például kitelepítésnél-befogadásnál segédlet, árvízi védekezési például homokzsáktöltés, gátépítés, fóliázás, szivattyútisztítás stb.). Cél az élet- és anyagi javak mentése, az ehhez szükséges logisztikai feladatok ellátása, az egészségügyi tevékenységek végrehajtása.
- Krízisintervenció, humanitárius feladatok
- Későbbiekben: szakfeladatok

A Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezete vállalja, hogy alaprendeltetésük szerint segítenek és közreműködnek a hazai katasztrófák és veszélyhelyzetek hatásai elleni védekezésben. Feladata elsősorban a hazai, és határmenti együttműködések alapján a katasztrófavédelmi beavatkozásokban való részvétel. Egyedi felkészültségük alapján részt vesznek a katasztrófák következményeinek felszámolásában, az élet- és vagyonmentésben, egészségügyi, illetve humanitárius feladatok ellátásában. A rá bízott feladatokat önállóan és más szervezetekkel (hivatásos, önkéntes, karitatív stb.) együttműködve is végrehajtja. Segíti a helyi közigazgatási és szakmai szervezetek tevékenységét. Aktívan részt vesz a bevezetésre kerülő lakossági tájékoztatási és lakosságvédelmi feladatok szervezésében és koordinálásában. Vállalja a szervezetek logisztikai biztosításának szervezését és ellátását, a beérkező segélyszállítmányok fogadásában a segédletet.

A Felsőoktatási Intézmények Közös Önkéntes Mentőszervezete és a Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezetei a hivatásos katasztrófavédelmi szervezet szakmai irányítása mellett vesz részt a védekezésben, károk felszámolásában, a mentésben.

Alkalmazhatóság

- *Beavatkozás:* Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezete olyan különleges, széleskörű szaktudással rendelkező, kiképzett, speciális technikai eszközökkel felszerelt, önkéntesen létrehozott civil szerveződés, melynek fő feladatai a katasztrófákat és veszélyhelyzeteket követő hatások kivédése, a következmények felszámolása, az élet és az anyagi javak mentése elsősorban Magyarország területén belül, országos viszonylatban. Alkalmas továbbá a helyi veszélyeztető tényezők hatásainak csökkentésére és az elsődleges mentési tevékenységgel összefüggő védelmi feladatok elvégzésére.
- *Gyakorlatokon részvétel:* például HUNOR–HUSZÁR gyakorlatain, illetve a 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet 65.§ (1) bekezdése alapján a védekezésre való felkészülés érdekében a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve, illetve területi szervei a mentőszervezetek bevonásával rendszeresen gyakorlatokat szerveznek, amelyen a mentőszervezet részt vesz a gyakorlattervben foglaltaknak megfelelően.
- *Lakosságfelkészítés területén:* fel kell éleszteni a lakosságfelkészítő mentori országos hálózatot (pszichológus, pedagógus, kommunikációs hallgatók előnyösebb helyzetben). Rendezvények egészségügyi, krízisintervenciók biztosítása (egyetemek ünnepségei, fesztiválok stb.).
- Későbbiekben a Veszélyhelyzeti Információs és Tájékoztató Rendszer (VITÁR) működtetésében aktív részvétel. A szerzők véleménye szerint létre kell hozni egy olyan komplex információs rendszert, mely a lakosság túlélési képességét hivatott biztosítani felkészítések és tájékoztatások által a katasztrófa esemény bekövetkezése előtt, alatt és után. A VITÁR kétirányú, ellenőrizhető kommunikációra épül, elősegítve a polgárok felkészítését és a veszélyhelyzeti tájékoztatását.¹¹

A Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezete

A szervezet fontossága

Magyarországon a civil szervezetek bevonásával próbálják meg kezelni a különleges szaktudást igénylő helyzeteket, mely az ENSZ-, az EU- és a NATO-tagságból adódó elvárások miatt az alkalmazási igény tovább fogja erősíteni a szerepüket.

Az önkéntes mentőszervezet előnye, hogy vannak tagok, akik olyan speciális tudást biztosító felsőoktatási intézményekből jönnek, amit kamatoztathatnak a kárhelyszínen. Magyarország biztonságának fenntartásában luxus és értelmetlen lenne a felsőoktatási tanulóifjúság erőpotenciálját figyelmen kívül hagyni.

Az ország számára azért elengedhetetlen több ilyen szintű mentőszervezet, mint a Felsőoktatási Intézmények Közös Önkéntes Mentőszervezetének és a Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezeteinek megalakulása, mert a katasztrófák során a mentőszervezetek speciális felkészültségét és tudását kamatoztatni tudja, ezzel is gyorsítva a probléma elhárítását. A gyors segítség megszervezése során nagy hangsúlyt kell fektetni az egyetemi és főiskolai önkéntesekre, hiszen az NKE Önkéntes Katasztrófavédelmi Szolgálat a 2013. évi júniusi árvízi védekezésnél odaadásuk és elköteleződésük okán a veszélyhelyzetben remekül megállta a helyét mind a konkrét helyszíni beavatkozásokban, mind a

¹¹ Teknős László – Endrődi István: A civilhelp.hu információs rendszer helye és szerepe a katasztrófavédelem szervezetében, és jelentősége a polgári védelmi feladatok végrehajtásában, Budapest. 2013. pp. 1–63. <http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan486.pdf> (letöltés: 2014. 3. 20.)

megyei védelmi bizottságok operatív csoportjainak munkájában, illetve a veszélyhelyzet-kezelési központ telefonos pultjában.

Az egyházi hallgatók szerepét és jelentőségét is vizsgálni kell az önkéntes mentőszervezetben, ugyanis az egyházi iskolák által képviselt emberbaráti szeretetnek hagyományosan értéke van a hazai társadalomban.

A középkori jótékonykodás folyamatosan fejlődött át az emberiség szociális és gazdasági előrehaladásával az önkéntes segítségnyújtáson keresztül a karitatív mozgalmakká, melyek példát mutatnak a közösség minden tagjának. Ennek megfelelően valamennyi egyház segélyszervezetének kiterjedt szociális hálózata van, sok taggal, mely a polgári védelmi erőpotenciált hatékonyan támogathatja. A Baptista Szeretetszolgálat (Rescue24 Tűzoltó és Kutató- Mentő Nemzetközi Csoport) a Magyar Református Szeretetszolgálat, a Katolikus Karitás – Caritas Hungarica, Magyar Máltai Szeretetszolgálat, Magyar Ökumenikus Segélyszervezet több alkalommal bizonyította az eredményes együttműködést a hivatásosokkal a haza szolgálatában a lakosság életének védelme érdekében. Az egyházak kapcsolódási pontjai között kiemelendő a katasztrófák következményeinek felszámolásában részt vevők, a kitelepített lakosság ellátásában való aktív részt vétel (élelmezés és egészségügyi ellátás, szükségszállás biztosítása stb.) és a lelki gondozással egybekötött krízisintervenció.

A felépítés

A mentőszervezet a 62/2011. (XII. 29.) BM rendelet 24. § (1) bekezdése alapján a következő komponensből áll:

- Infokommunikációs komponens.
- Lakosságvédelmi komponens.
- Egészségügyi komponens.
- Logisztikai komponens.
- Műszaki és kárfelszámoló komponens.

3. ábra

Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezetének felépítése a létszámokkal
(Készítette: Teknős László, 2014)

A mentőszervezet létszáma intézményenként legalább 50 fő (ez a hallgatói létszámok alapján, kb. 60 Felsőoktatási intézményt alapul véve mintegy 3000 fő). Felsőoktatási Intézmények Közös Önkéntes Mentőszervezetének központi szereplője a NKE.

Az NKE különleges helyzete a közös önkéntes mentőszervezetben

A lehetséges irányító és koordinátori szerepkör indokai

- Magyarország kilencedik legnépszerűbb felsőoktatási intézménye az NKE, ami erős presztízst, jelent az intézmények között. Az egyetem jogelőd intézményei már több száz éves múlttal rendelkeznek. Ennek egyik központi, impozáns bázisa az egykori Ludovika Akadémia, mely nemcsak történelmével, hanem elhelyezkedését tekintve is tiszteletet parancsol. A legtöbb főiskola, egyetem a Józsefvárosban található. Az NKE központi főépülete egyik meghatározó eleme a főváros nyolcadik kerületének és az országnak a hazafias szemléletmód fenntartásában, a katasztrófák elleni védekezést tekintve a nemzeti összefogásban.
- A 2014-es évben a Nemzeti Közszolgálati Egyetemet 6258-an jelölték meg a felvételi jelentkezési lapokon, mely minden karon többszörös túljelentkezést jelentett.¹² A jelentkezések az előző évekhez képest erőteljesen növekedtek, mintegy 20 százalékkal többen jelölték meg első helyen az egyetem valamely képzését,¹³ ami az NKE képzési rendszerének a minőségi mutatói miatt következhetett be.¹⁴ A legnépszerűbb a Rendészettudományi Kar (RTK), így elmondható, hogy a legtöbb felvételiző a haza védelmében aktívan részt akar venni. A Katasztrófavédelmi Intézet (KVI) katasztrófavédelem alapképzési szakán, két szakirányán több mint 25-szörös volt a túljelentkezés aránya, mely indokoltá teszi a hallgatók önkéntességen alapuló behívását a katasztrófavédelmi rendszerbe.¹⁵
- A Nemzeti Közszolgálati Egyetem nemcsak a Ludovika Akadémia szellemi utódja, hanem a honvédelmi, rendészeti, és közigazgatási ismeretek oktatásának felelősségteljes folytatója.¹⁶ Megvannak a feltételek a magas szintű irányítási-vezetési gyakorlatok megtartására (például a Vadvíz 2013, a Végvár 2014 törzsvezetési gyakorlat), a tapasztalatok szerzésére, a magas fokú vezetői képzések megtartására, a hazafias oktatás-nevelés végrehajtására.
- Az NKE Katasztrófavédelmi Intézet oktatóinak több mint 70%-a rendelkezik tudományos fokozattal, ami – kiegészülve a magas színvonalú törzsvezetési-irányítási és kárelhárítási, kárfelszámolói tapasztalatokkal – egy minőségi, jól felkészült szakállomány jelenlétére utal.¹⁷ Az oktatók ismerik a beavatkozás műveleti sorrendjét és szerteágazó kapcsolatokat ápolnak a védelmi

¹² Felvételi: a legjobb 10 között az NKE. 2014. 04. <http://uni-nke.hu/hirek/2014/04/14/felveteli-a-legjobb-10-kozott-az-nke> (letöltés: 2014. 4. 15.)

¹³ Egyre népszerűbb a Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 2014. január. <http://www.magyarhirlap.hu/egyre-nepszerubb-a-nemzeti-kozszoalati-egyetem> (letöltés: 2014. 4. 15.)

¹⁴ BLESZITY, János: Podgotovka diplomirovannüh szpecialisztov po cserevücsnjüm szitujacijam v Vengrii. POZHARY I CHREZVYCHAJNYE SITUACII: PREDOTVRASHENIE LIKVIDACIA / FIRE AND EMERGENCIAS: PREVENTION ELIMINATION 4:(12) pp. 9–13. (2012)

¹⁵ Felvételi: a legjobb 10 között az NKE. 2014. 04. <http://uni-nke.hu/hirek/2014/04/14/felveteli-a-legjobb-10-kozott-az-nke> (letöltés: 2014. 04. 15.)

¹⁶ Patyi András: Rektori köszöntő. <http://uni-nke.hu/egyetem/rektori-koszonto> (letöltés: 2014. 4. 15.)

¹⁷ Bleszity János: Megalakult a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katasztrófavédelmi Intézete. In: Katasztrófavédelmi Szemle, XIX. évf. 3. szám. 2012. pp. 58–60. ISSN: 1218-2958 <http://www.vedelem.hu/letoltes/ujzag/v201203.pdf> (letöltési idő: 2014. 4. 15.)

igazgatásban résztvevő szervekkel, szervezetekkel. Mindez lehetővé teszi a kimagasló szakmai rálátást a haza szolgálatában a biztonságért.

- Nemzeti Közszerológati Egyetemnek van veszélyhelyzetben kipróbált, bevethető szervezete.

A NKE Önkéntes Katasztrófavédelmi Szolgálatának támogatottsága egyre erősödik: Kocsis Máté, Józsefváros polgármestere a Nemzeti Közszerológati Egyetemen példaértékűen megkezdett önkéntességének elismeréseképpen Oktatási és kiképzési központot alakítatott ki a Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság Közép-pesti Kirendeltségével együttműködve. Dr. Bakondi György t. altábornagy az átadás-átvételi ünnepségen elmondta, hogy „... *Egy olyan központot sikerült létrehozunk a Józsefvárosi Önkormányzat, a Közszerológati Egyetem és a Katasztrófavédelem együttműködésének köszönhetően, amely oktatási, képzési és felkészülési lehetőséget biztosít a jövő katasztrófavédelmi tisztjeinek.*”¹⁸ Ez olyan példamutató lehetőség és támogatás a diákság önkéntességének behívására, mely megalapozhatja a jelenkor és a jövő ifjúságának védekezési szemléletmódját, illetve összekovácsolhatja az ország biztonságáért tenni akaró fiatalokat.

4. ábra

A józsefvárosi önkormányzat oktatási és kiképzési termet adott az önkénteseknek
(Forrás: BM OKF: Önkormányzati gesztus a katasztrófavédelemnek. 2013. július.
http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=szervezet_hirek&hirid=2103 [Letöltés: 2014. 3. 20.]

Összefoglalás

Az utóbbi évek káreseményei (2010-es év borsodi árvizei, ajkai vörösiszap katasztrófa, 2013. évi márciusi hó-helyzet, 2013. évi dunai árvíz stb.) bebizonyították, hogy az önkéntes mentőszervezeteknek kulcsfontosságú szerep jut a kialakult helyzetek elhárításában, felszámolásában, illetve a speciális szaktudásuk, felszerelésük következtében jelentősen erősítik a lakosság és az anyagi javak védelmét.

Az önkéntes mentőszervezetek megalakításának szükségességét egyrészt a katasztrófaveszélyeztetettség növekedése, másrészt az ebből adódó társadalmi biztonsági igények tették indokolttá. Jelenleg az önkéntesség erősödése figyelhető meg a katasztrófavédelmi rendszerben. Ennek lehetőségét a hazai jogszabályi

¹⁸ Ambrusz József: Oktatási Központot kapott a Nemzeti Közszerológati Egyetem Önkéntes Katasztrófavédelmi Szolgálat. <http://old.uni-nke.hu/index.php/hu/osszes-cikk/89-egyetem/2123-oktatasi-kozpontot-kapott-a-nemzeti-kozszerologati-egyetem-onkent-es-katasztrofavedelmi-szolgalata> (letöltés: 2014. 4. 15.)

környezet, a finanszírozási rendszer, a hivatásos katasztrófavédelmi szervezet hajlandósága és támogatása biztosítja.

Az önkéntesség egyik kiaknázatlan területe a felsőoktatási intézmények hallgatóinak behívása a katasztrófavédelmi rendszerbe. A cél: olyan egységes szervezetek és az eredményes fellépéshez szükséges követelményrendszer kiépítése, mely a közeljövőben katasztrófavédelmi ifjúsági mozgalommá fejlődhet ki, aktívan hozzájárulva a hazai társadalom önmentési képességének növeléséhez.

A 21. századi kihívásokat tekintve, úgymint a hagyományos veszélyforrások, a növekvő veszélyek¹⁹ és az új típusú kihívás körében megjelenő veszélyek (klímaváltozás, nemzetközi terrorizmus, kritikus infrastruktúra védelme stb.) határozzák meg az ország védelmi struktúráját, célkitűzéseit, amiben minden olyan lehetőséget ki kell használni, mely a polgári lakosság túlélését segíti elő.²⁰ Ennek megfelelően létre kell hozni a Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezeteit (FIÖM) és a Felsőoktatási Intézmények Közös Önkéntes Mentőszervezetét (FIÖM), melyek szakértelmükkel, oktatási specifikumaikat figyelembe véve, hasznosak lesznek a katasztrófák elleni védekezésben. Erre példa a Nemzeti Közszerületi Egyetem Önkéntes Katasztrófavédelmi Szolgálat (NKE ÖKASZ), melynek tagjai már több alkalommal is (például 2013-as dunai árvízi védekezés, HUNOR 2013. októberi minősítő gyakorlat, 2014. évi Fővárosi és az Országos Katasztrófavédelmi Ifjúsági Verseny, NKE Közös Egyetemi Gyakorlat – Végvár 2014 stb.) bizonyítani tudták vezetési-irányítási, polgári védelmi ismereteiket.

Az önkéntességen belül az önkéntes tűzoltó egyesületek (ÖTE), az önkéntes mentőszervezetek (HUNOR, HUSZAR, NKE ÖKASZ stb.), a karitatív szervezetek (Magyar Vöröskereszt, Baptista Szeretetszolgálat, Magyar Máltai Szeretetszolgálat stb.) egyéni sajátosságaik és speciális képességeik, széles körű szakterületük, védekezésben betöltött szerepük ellenére rendelkeznek azon beavatkozási, polgári védelmi képességekkel, melyekkel lehetővé válik a katasztrófák elleni védekezés mindhárom védekezési időszakában az aktív, hatékony részvétel.

Jelen cikk legfontosabb üzenete, hogy a polgári védelem erőinek jövője és kiaknázatlan nagy lehetősége a felsőoktatási intézmények hallgatóiban rejlik. A már meglévő önkéntes mentőszervezetek mellett ők lehetnek az alapjai és garanciái egy komplex feladatokra bevethető polgári védelmi erőnek, melyek akár a veszélyhelyzeti szintet el nem érő feladatokban is képesek hatékonyan részt venni. A körülbelül 242 000 főnyi felnőtt tanuló megszólítása, toborzása és katasztrófavédelmi szempontú nevelése nehéz, de egyben nemes feladat.

Magyarország nemzetközi megítéléséhez, népszerűsítéséhez nagymértékben hozzájárul a felsőoktatási hallgatók a nemzeti összefogásba történő behívása. Cél: szélesíteni a katasztrófák elleni védekezésben hatékonyan tenni tudó polgárok létszámát, hogy minőségben és mennyiségben legyen elég létszám Magyarország szolgálatában a biztonságért.

IRODALOMJEGYZÉK

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról 1.§ (1)

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100128.TV (letöltés: 2014. 3. 20.)

¹⁹ SZAKÁL, Béla - CIMER, Zsolt - KÁTAI-URBÁN, Lajos – VASS, Gyula: Iparbiztonság II.: A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek következményei és kockázatai. Budapest. TERC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., 2013. pp. 1-182. ISBN:978 615 5445 00 2

²⁰ TEKNÓS, László: A rendkívüli időjárás okozta veszélyhelyzetek és a kárterületeken végzendő polgári védelmi feladatok rendszere Magyarországon. Konferencia kiadvány "Katasztrófavédelmi Díj" Tudományos Konferencia 2013. Budapest, Magyarország, 2013. p. 90. ISBN:978-615-5305-18-4

62/2011. (XII. 29.) BM rendelet a katasztrófák elleni védekezés egyes szabályairól.
<http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc2.cgi?dbnum=1&docid=A1100062.BM> (letöltés: 2014. 03. 20.)

Ambrusz József: Oktatási Központot kapott a Nemzeti Közszerződési Egyetem Önkéntes Katasztrófavédelmi Szolgálat. <http://old.uni-nke.hu/index.php/hu/osszes-cikk/89-egyetem/2123-oktatasi-kozpontos-kapott-a-nemzeti-kozszolgalmati-egyetem-onkentes-katasztrofavedelmi-szolgalmata> (letöltés: 2014. 4. 15.)

Bérczi László – Varga Ferenc: Az önkéntes tűzoltó egyesületek 2013. évi pályázatai. <http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan478.pdf> (letöltés: 2014. 3. 20.)

Bleszity János: Megalakult a Nemzeti Közszerződési Egyetem Katasztrófavédelmi Intézete. Katasztrófavédelmi Szemle, 2012/3. pp. 58–60. ISSN: 1218-2958
<http://www.vedelem.hu/letoltes/ujsag/v201203.pdf> (letöltési idő: 2014. 4. 15.)

Bleszity János: Podgotovka diplomirovannüh szpecialisztov po cserezvücsjnüm szituacijam v Vengrii. POZHARY I CHREZVYCHAJNYE SITUACII: PREDOTVRASHENIE LIKVIDACIA / FIRE AND EMERGENCIAS: PREVENTION ELIMINATION 4:(12) pp. 9–13. (2012)

BM OKF: Önkéntes polgári védelmi szervezet alakult a közszolgalmati egyetemen. 2013. 3.

http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=press_keptar_mutat&galeria_id=1188 (letöltés: 2014. 03. 20.)

BM OKF: Önkormányzati gesztus a katasztrófavédelemnek. 2013. július. http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=szervezet_hirek&hirid=2103 (letöltés: 2014. 3. 20.)

Csernyák Mariann: Oktatási adatok, 2011/2012. Statisztikai Tükör. 2012/23. pp. 1–5. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1112.pdf> (letöltés: 2014. 3. 20.)

Egyre népszerűbb a Nemzeti Közszerződési Egyetem. 2014. január. <http://www.magyarhirlap.hu/egyre-nepszerubb-a-nemzeti-kozszolgalmati-egyetem> (letöltés: 2014. 4. 15.)

Endrődi István: A magyar önkéntes polgári védelmi szervezetek szerepe hazánkban, az új katasztrófavédelmi törvény alapján.

<http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan463.pdf> (letöltés: 2014. 3. 20.)

Felvételi: a legjobb 10 között az NKE. <http://uni-nke.hu/hirek/2014/04/14/felveteli-a-legjobb-10-kozott-az-nke> (letöltés: 2014. 4. 15.)

Gáborjáni Szabó Botond: A gerundium – egy jelkép születésének háttere. Gerundium, 2010/1. pp. 8–27.

http://gerundium.lib.unideb.hu/index.php?oldal=archivum&folyoirat_szam=MMX+vol.+1.+1. (letöltés: 2014. 3. 20.)

Patyi András: Rektori köszöntő. <http://uni-nke.hu/egyetem/rektori-koszonto> (letöltés: 2014. 4. 15.)

Szakál Béla – Cimer Zsolt – Kátai-Urbán Lajos – Vass Gyula: Iparbiztonság II.: A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek következményei és kockázatai. Budapest. TERC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., 2013. pp. 1–182. ISBN:978 615 5445 00 2

Teknős László: A rendkívüli időjárás okozta veszélyhelyzetek és a kárterületeken végzendő polgári védelmi feladatok rendszere Magyarországon. Konferencia kiadvány. "Katasztrófavédelmi Díj" Tudományos Konferencia 2013. Budapest, Magyarország, 2013. pp. 80-100. ISBN:[978-615-5305-18-4](http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan463.pdf)

Teknős László – Endrődi István: A civilhelp.hu információs rendszer helye és szerepe a katasztrófavédelem szervezetében, és jelentősége a polgári védelmi feladatok végrehajtásában. Budapest. 2013. pp. 1–63.

<http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan486.pdf> (letöltés: 2014. 3. 20.)

Varga Ferenc: Az önkéntesség szerepe és jelentősége a katasztrófavédelemben. Diplomamunka, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest. 2013. pp. 1–82.